

وقتی سلامت مردم در خط مقدم بود

روایت وزیر بهداشت از تجربه نظام سلامت در دو جنگ تحمیلی و درس‌هایی برای آینده

ابریحان گسترده‌دارویی در شرایط جنگی مدیریت شد

روایت رئیس سازمان غذا و دارو از چالش‌های تأمین دارو

ویژه هفته دولت

ایران

پرونده‌ای برای سنجش ظرفیت‌ها، چالش‌ها و نقاط قوت وزارت بهداشت پس از دو جنگ تحمیلی

از آتشی تا آرامشی نظام سلامت ایران چگونه تاب آورد؟

جنگ‌های ۱۲ و ۴۰ روزه، زیرساخت‌های سلامت کشور را با یکی از کم‌سابقه‌ترین آزمون‌های خود مواجه کرد. اما نظام بهداشت و درمان، همزمان با تحمل خسارت حدود ۸ هزار میلیارد تومانی ناشی از حمله به بیش از ۲۰۰ مرکز بهداشتی، بیش از ۷۰ بیمارستان و حدود ۳۰۰ آمبولانس، روند ارائه خدمات حیاتی به مردم را متوقف نکرد. به گفته وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، در این مدت ۶۶ هزار مجروح به صورت رایگان تحت درمان قرار گرفتند، مراقبت از مادران باردار بدون وقفه ادامه پیدا کرد و حتی یک مورد هم واکنش‌ناسیون به تعویق نیفتاد؛ عملکردی که در کنار انتقال سریع بیماران بیمارستان اندیشک پس از بمباران به مراکز درمانی معین و آمادگی از پیش تعیین‌شده بیمارستان‌ها، از تداوم

خدمت‌رسانی نظام سلامت در شرایط بحرانی حکایت دارد. این در حالی است که در جریان تهاجم دشمن صهیونی-آمریکایی، علاوه بر مراکز درمانی، برخی مراکز دارویی و کارخانه‌های تولید دارو نیز هدف حمله قرار گرفتند که بخش سلامت کشور ناچار شد همزمان با مدیریت پیامدهای جنگ و پذیرش حجم بالای مجروحان، از استمرار خدمات بهداشتی و درمانی اطمینان حاصل کند. در همین شرایط، وزارت بهداشت از ایجاد ۷۳۰۰ تخت بیمارستانی جدید در دولت چهاردهم و برنامه ایجاد ۲ هزار تخت دیگر تا پایان سال خبر داده؛ مجموعه اقداماتی که به گفته مسئولان، نشان‌دهنده تلاش برای حفظ تاب‌آوری و استمرار خدمات نظام سلامت حتی در دشوارترین شرایط کشور است.

گزارش

سمیه افشین‌فر

گروه اجتماعی

مشارکت در خون‌رسانی به مجروحان و بیماران

ذخیره خون در کشور برای اولین بار از مرز ۱۲ روز عبور کرد. پیش از آغاز جنگ تحمیلی سوم، ذخیره خون کشور در حدی بود که در صورت تعطیلی مراکز انتقال خون، امکان تأمین نیاز مراکز درمانی فقط برای حدود ۵ روز وجود داشت، اما مردم ایران در شرایط خاص پشت کشور ایستادند و با همدلی آنها و مسئولان سازمان انتقال خون ایران و مشارکت زنان در اهدای خون که گفته می‌شد حدود ۵ درصد است، در ایام جنگ تحمیلی ۷۹ درصد رشد پیدا کرد. همچنین در اسفندماه سال گذشته نه‌تنها زنان، بلکه تعداد اهداکنندگان بار اولی و زیر ۲۵ سال هم رشد خوبی داشت و به ۶۵ درصد رسید. سهم زنان از اهدای خون در دوران جنگ تحمیلی هشت ساله حدود ۳۰ درصد بود و این میزان در سال‌های اخیر به کمتر از ۵ درصد کاهش پیدا کرده بود. اما با توجه به چالش‌های ناشی از جنگ ۱۲ روزه و جنگ رمضان، این مشارکت در اسفندماه ۱۴۰۴ نسبت به مدت مشابه یعنی سال ۱۴۰۳، به بیش از ۷۹ درصد افزایش یافت که اتفاقی بسیار ارزشمند در سیستم سلامت هر کشور محسوب می‌شود. برنامه‌ریزی‌هایی که مسئولان نظام سلامت در سازمان انتقال خون انجام دادند، با وجود تعطیلی‌های مکرر در کشور، در پایان اسفندماه ذخیره خون کشور دو برابر شد و در فروردین ماه برای اولین بار میزان ذخیره خون ایران از ۱۲ روز فراتر رفت. این آمار در حالی رقم خورد که استاندارد ذخیره خون در کشورهای توسعه‌یافته بین ۸ تا ۱۲ روز است و برای کشور در حال توسعه‌ای مثل ایران، ۷ تا ۸ روز ذخیره خون مطلوب ارزیابی می‌شود. البته این افزایش مدیون همدلی همیشگی مردم در بحران‌ها تفسیر شده است.

تزریق یک میلیون و ۵۰۰ هزار واکسن در جنگ چهل روزه

وقتی خبری از بیماری، آلودگی آب و غذا یا مشکلات بهداشتی منتشر نمی‌شود، به این معناست که کادر سلامت کشور حتی در بحران‌هایی مثل جنگ وظایف خود را به بهترین شکل انجام داده است. در ایام جنگ چهل روزه، بیش از ۲۲۰ مرکز بهداشت در کشور مورد حمله مستقیم و غیرمستقیم قرار گرفت و حدود پنج تن از نیروهای بهداشت و سلامت کشور در این مراکز حین خدمت شهید شدند که یکی از این شهدا، مادری باردار بود. البته تعداد بسیاری هم مجروح شدند. با این حال، مردم شهادت می‌دهند با وجود تمام مشکلاتی که پیش روی حوزه بهداشت قرار گرفت، حتی یک لحظه هم ارائه خدمت متوقف نشد. به گفته کارشناسان، امکان ندارد در ایام جنگ، مادری برای دریافت واکسن نوزادش به مراکز بهداشتی مراجعه کرده و خدمت از او دریغ شده باشد. آمارها هم نشان می‌دهند در ایام جنگ تحمیلی سوم، بیش از یک میلیون و ۵۰۰ هزار واکسن در کشور تزریق شده است. این تعداد واکسن برابر با برنامه معمول و روتین واکسیناسیون ملی کشور است. یعنی حتی تزریق یک واکسن هم به تعویق نیفتاده است. در این دوران، سلامت ۲۷۰ هزار مادر باردار هم مورد پایش قرار گرفت تا از خدمات درمانی دور نمانند. با این اوصاف، خدمات حوزه بهداشت فقط مراقبت از مردم و پایش بیماری‌ها نیست؛ موضوع نظارت بر عرضه مواد غذایی، سلامت آب و غذا هم بخشی از وظایف حوزه بهداشت در نظام سلامت است که در هیچ شرایطی حتی جنگ‌ها نباید نادیده گرفته شود. خوشبختانه در دوران جنگ تحمیلی سوم، آزمایشگاه‌های وزارت بهداشت فعال بودند به‌طوری که کارشناسان این حوزه بیش از ۵۰۰ هزار نمونه آزمایشگاهی در زمینه آبی، غذا و هوا انجام دادند. حتی دو بیماری مهم یعنی فشار خون و دیابت هم به شکل فعال در سراسر کشور پیگیری شد و طبق آمارهای موجود در این وزارتخانه حدود ۶ میلیون خدمت به هموطنان در این مورد ارائه شده است.

پرستاران نه‌تنها در شیفت‌های موفقی خود حضور داشتند، بلکه برخی شیفت‌های خارج از برنامه را هم پوشش می‌دادند؛ به‌طوری که در جنگ چهل روزه بیش از ۵۰۰ نیروی پرستار داوطلب آمادگی خود را برای خدمت در نظام سلامت اعلام کردند

با وجود تحریم‌ها هیچ کمبود دارویی نداشتیم

جنگ تحمیلی سوم می‌توانست فشار سنگینی برای خانواده‌هایی که نیاز به دارو داشتند، ایجاد کند. به گفته آمریکایی‌ها، تحریم‌های ظالمانه شامل دارو و تجهیزات پزشکی بیماران نمی‌شود، اما به دلیل همین تحریم‌های ظالمانه، مسیر انتقال ارز مسدود بود، یعنی در عمل راه برای وارد کردن محصولات سلامت‌محور بسته بود.

این موضوعی است که مسئولان انجمن‌های بیماران خاص هم بر آن تأکید دارند؛ چون سال‌هاست بیماران خاص در رنج تحریم‌های ظالمانه می‌سوزند و می‌سازند. آمریکایی‌ها همیشه به ظاهر مدعی می‌شوند داروهای بیماران خاص شامل تحریم‌ها نیست، اما در واقعیت، داروها را تحریم کرده‌اند. با این اوصاف، نظام سلامت تلاش کرد این گروه از مردم در بحرانی مثل جنگ شرایط

سخت‌تری نداشته باشند و برای مدیریت بهتر، امکان تماس‌های تلفنی با ایجاد فضای مجازی برای برقراری ارتباط با بیماران خاص از طریق انجمن‌ها فراهم شد تا مشاوره دارویی را دریافت و راحت‌تر به روانشناسان دسترسی پیدا کنند. حتی زمانی که انبار داروهای بیماران خاص در همدان مورد اصابت قرار گرفت، وزارت بهداشت با تمام توان این مسأله را مدیریت کرد. بیش از ۹۸ درصد داروهای

در ایام جنگ تحمیلی، بیش از یک میلیون و ۵۰۰ هزار واکسن در کشور تزریق شده است. این تعداد واکسن برابر با برنامه معمول و روتین واکسیناسیون ملی کشور است یعنی حتی تزریق یک واکسن هم به تعویق نیفتاده است

مصرفی بیماران تولید داخل است و حدود دو درصد نیازمند واردات در برخی داروهای خاص هستیم، به همین دلیل به اذعان مسئولان انجمن‌های بیماران خاص، مشکلات خاصی از لحاظ کمبود دارو در دوران جنگ تحمیلی اخیر تجربه نکردیم؛ چون در دوران جنگ بسته خدمتی برای بیماران خاص از طرف وزارت بهداشت تعریف شده بود. همچنین در شرایط جنگی کشور تولید اقلام حیاتی متوقف نشد.

در همین زمینه رئیس سازمان غذا و دارو در گفت‌وگو با «ایران» اعلام کرد: «در شرایطی که برخی کارخانه‌ها ناچار به کاهش شیفت یا تعطیلی موقت شیفت شب شدند، تولید اقلام حیاتی ادامه داشت و شرکت‌های بخش نیز در شرایطی که معمولاً در تعطیلات نوروز فعالیت آنها کاهش می‌یابد، به خدمت‌رسانی ادامه دادند. در مدیریت بحران نقش داروخانه‌ها را نباید نادیده گرفت. در جریان جنگ، تلاش شد شبکه دارویی کشور فعال بماند. به‌جز موارد خاص در تهران که به دلیل شرایط ویژه و کاهش جمعیت حاضر در شهر، با هماهنگی معاونت‌های غذا و دارو برخی داروخانه‌ها موقتاً تعطیل شدند. داروخانه‌های شبانه‌روزی و منتخب فعال ماندند و در سایر مناطق کشور نیز خدمات دارویی استمرار داشت. به همین دلیل می‌توان گفت، زنجیره تأمین فقط با تولید و واردات مدیریت نمی‌شود. شرکت‌های بخش، داروخانه‌ها، تولیدکنندگان، واردکنندگان، معاونت‌های غذا و دارو دانشگاه‌های علوم پزشکی و دستگاه‌های اقتصادی و اجرایی، حلقه‌های یک زنجیره واحد هستند و همکاری این مجموعه‌ها باعث شد جریان توزیع دارو در کشور متوقف نشود.»

مشاوره‌های سلامت روان با همکاری بیش از ۳ هزار و ۵۰۰ کارشناس

صحنه‌های تلخ و خبرهای دلخراش موجب می‌شود مردم در معرض آسیب‌های مختلف روانی قرار گیرند؛ موضوعی که بحران جنگ آن را دوچندان می‌کند و با توجه به اهمیت بحث سلامت روان، وزارت بهداشت در همان روزهای اولیه جنگ ۱۲ روزه و بعد جنگ ۴۰

روزه، خطوط مشاوره‌ای ۱۹۰ و ۴۰۳۰ را برای عموم مردم راه‌اندازی کرد تا افراد بتوانند تنش‌هایی را که با اخبار بد و صداها‌های ناهنجار انفجار برایشان ایجاد می‌شود، مدیریت کنند. حتی اگر نیاز به خدمات تخصصی‌تر هم داشته باشند، آنها را به مراکز درمانی و متخصصان ارجاع دهند. البته این خدمات فقط محدود به دوران جنگ و بحران نیست و همواره مردم می‌توانند با مراجعه به بیش از ۵ هزار مرکز جامع سلامت و ۱۲۷ مرکز سراج در سراسر کشور، خدمات سلامت روان را دریافت کنند. در این ایام ۳ هزار و ۵۰۰ کارشناس بهداشت روان از سراسر کشور پاسخگوی مردم بودند و ۴۸۶ هزار غربالگری سلامت روان انجام شد که طی آن ۴۱ هزار فرد نیازمند پیگیری شناسایی شدند.

ارائه مشاوره تغذیه‌ای به بیش از ۱۰۰ هزار نفر در ایام جنگ

در این ایام حتی مشاوره‌های تغذیه برای گروه‌های پرخطر جامعه هم مهم تلقی شد و مسئولان وزارت بهداشت با تدوین بانک اطلاعات تغذیه در بحران، برای اجرای مشاوره‌های تغذیه به گروه‌های خاص برنامه‌ریزی کردند. بر همین اساس به بیش از ۴۷ هزار مادر باردار، ۲۳ هزار سالمند و ۳۷ هزار بیمار مبتلا به دیابت و پرفشاری خون خدمات مشاوره تغذیه‌ای ارائه شد. حتی در مناطقی که درگیری جنگ بیشتر بود، خدمات به شکل غیرحضوری و تلفنی ارائه می‌شد. علاوه بر این در کل کشور بیش از ۱۳۰۰ متن مربوط به خودمراقبتی در حوزه تغذیه و سلامت منتشر شد و از طریق رسانه‌ها در اختیار مردم قرار گرفت؛ چون بحث خودمراقبتی بهداشتی در ایام بحران برای رسیدن به سلامتی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. دفتر بهبود تغذیه وزارت بهداشت در این ایام خدمات گسترده تغذیه را در شبکه‌های بهداشتی درمانی کشور بدون تعطیلی ادامه داد و کارشناسان این حوزه طی این مدت موفق شدند به بیش از ۱۰۰ هزار نفر افزایش دهند. در این ایام خدمات پرخطر جامعه قرار داشتند مثل زنان باردار، کودکان، بیماران مبتلا به پرفشاری خون و دیابت و همچنین سالمندان، خدمات تغذیه و مشاوره‌های تغذیه‌ای ارائه کنند.

برش

بیش از ۸ هزار نیروی داوطلب حوزه سلامت در جنگ تحمیلی سوم

سال‌ی که گذشت، کادر سلامت بویژه پرستاران با مشکلات متعدد معیشتی روبه‌رو بودند و اعتراض‌هایی هم داشتند، اما هر بار که کشور به خدمات درمانی و مراقبتی در شرایط بحران نیاز پیدا کرد، پرستاران در خط مقدم خدمت به کشور و مردم ایستادند تا خللی در ارائه خدمات سلامت به مردم ایجاد نشود. فیلم و کلیپ‌های بسیاری از جانفشانی‌های پرستاران در بحران جنگ ۱۲ روزه و جنگ رمضان منتشر شد و همه به چشم دیدند، زمانی که مراکز درمانی مورد اصابت موشک‌های دشمن صهیونی-آمریکایی قرار می‌گیرد، پرستاران چطور جان مجروحان را نجات می‌دهند بی‌آنکه به جان خود فکر کنند. همان‌طور که مسئولان وزارت بهداشت هم بارها اعلام کرده‌اند، با وجود حملات گسترده دشمن به مناطق غیرنظامی و آمار بالای مجروحان، هیچ وقت با کمبود پرستار روبه‌رو نشده‌ایم.

است